

DEO PRVI

ODELJENJE ZA RAK

Glava 1

O RAKU NI GOVORA

Odeljenje za rak nosilo je broj trinaest. Pavel Nikolajevič Rusanov nikada nije bio niti je mogao biti praznoveran, ali nešto se u njemu slomilo kada su mu u uputnici napisali: „trinaesto odeljenje“. Kao da ne bi bilo umesnije da su trinaestim odeljenjem nazvali protetiku ili internu.

Međutim u celoj republici sada mu više nisu mogli nigde drugde pomoći osim u ovoj klinici.

– Ali ja nemam rak, je li, doktore? Ja sigurno nemam rak? – pun nade pitao je Pavel Nikolajevič, lagano se dotičući na desnoj strani vrata zloćudne otekline, koja je rasla gotovo iz dana u dan, a spolja još uvek bila presvučena nevinom belom kožom.

– Naravno da nemate, naravno – deseti put ga je umirivala doktorica Doncova ispisujući širokim rukopisom stranice njegove istorije bolesti. Kad je pisala stavljala je naočari – četvrtaste naočari zaobljene na rubovima – a čim bi prestala da piše, skinula bi ih. Više nije bila mlada a lice joj je bilo bledo i vrlo umorno.

To se događalo još u ambulanti, pre nekoliko dana. Čak i oni koji su bili određeni u ambulantu odeljenja za rak, ne bi tamo prespavali. A Pavelu Nikolajeviču Doncova je odredila da se odmah smesti u krevet.

Ne samo bolest, iznenadna i neočekivana, koja je naletela pre dve sedmice, kao udarac bure na bezbrižnog i srećnog čoveka, nego je isto tako kao i bolest mučila sada Pavla Nikolajeviča i spoznaja da se mora smestiti u ovu kliniku kao svaki običan čovek i lečiti se na način kako se, verovatno, nikada nije lečio. Telefonirao je Jevgeniju Semonoviču, i Šendjapinu, i Uljmasbasbajevu, a oni su opet telefonirali drugima, raspitivali se za mogućnosti i interesovali se postoje li u klinici posebne sobe ili može li se bar privremeno kakva sobica odeliti od drugih. Ali, kako je u klinici bila gužva, to im nije uspelo.

I jedino što su se uspeli dogovoriti uz pomoć glavnog lekara bolničkog naselja – bilo je da će moći proći bez prijemnog odeljenja, zajedničkog kupatila i svlačionice.

U njihovom plavkastom moskviču Jura je dovezao oca i majku tačno pred stepenice na ulazu u trinaesto odeljenje.

Uprkos studeni, dve su žene, u gadnim mantilima od parheta, stajale na otvorenom kamenom ulazu, stiskale se od hladnoće skupivši ruke na prsima, ali nisu ulazile u zgradu.

Počevši od tih neurednih mantila, sve se ovde gadilo Pavelu Nikolajeviču: izlizani betonski pod na ulazu u bolnicu; neizglancane kvake na vratima kojih su se doticali

svi bolesnici; čekaonica izbledelelog poda s visokim nizom pločica na zidu (bile su maslinove boje i činilo se da su prljave) i velikim klupama s prtkama, na kojima su sedeli bolesnici stigli iz daleka – Uzbekistanci u prošivenim pamučnim kaputićima, stare Uzbekistanke u belim maramama, a mlade u ljubičastim i crveno-zelenim, i svi odreda u čizmama ili kaljačama. Jedan ruski momak opružio se po celoj klupi u raskopčanom kaputu, koji je visio do poda; bio je iznuren, otečenog trbuha i neprestano jaukao od bolova. Njegova vika zaglušila je Pavela Nikolajeviča i tako ga se dojmila kao da ne boli momka, nego njega samoga.

Pavel Nikolajevič probledeo je sve do usana, zastao i prošaputao:

– Kapa! Ja ću ovde umreti. Nema smisla. Vratimo se. Kapitalina Matvejevna čvrsto ga je uhvatila za ruku i stegnula je:

– Pašenjka! Gde da se vratimo?... I šta ćemo onda?

– Pa možda bi se još moglo nekako urediti preko Moskve...

Kapitalina Matvejevna okrenu se prema mužu celom svojom krupnom glavom, koja je bila još šira od velikih podrezanih uvojaka bakrenaste boje:

– Pašenjka! Ako hoćemo nešto da uradimo preko Moskve, to bi moglo potrajati još dve sedmice a možda ne bi ni uspelo. Ko bi toliko čekao? Pa vidiš da je svakog jutra sve veća!

Žena mu je čvrsto stiskala zglob ruke ulivajući mu pouzdanje. U javnim i službenim poslovima Pavel Nikolajevič bio je uvek nepokolebljiv i sam – utoliko mu je bilo ugodnije da se prepusti ženi u svim porodičnim poslovima: sve što je bilo važno ona je rešavala brzo i sigurno.

Onaj momak na klupi derao se iz svega glasa.

– Možda će lekari pristati da me leče kod kuće... Platićemo... – nesigurno se izvlačio Pavel Nikolajevič.

– Paška! – nagovarala ga je žena pateći jednako kao i on – ti znaš da sam ja uvek i sama za to: treba pozvati čoveka i platiti mu. Ali smo se raspitali: ovi lekari ne pristaju, neće da uzmu pare. Osim toga ovde imaju sve instrumente. Ne može se kod kuće...

Pavel Nikolajevič je i sam shvatao da se kod kuće ne može lečiti. Sve je ovo govorio samo za svaki slučaj.

Prema dogovoru s glavnim lekarom onkološkog dispanzera trebalo je da ih ovde već čeka starija sestra, tačno u dva sata, ispred stepenica niz koje se sada oprezno spuštao bolesnik na štakama. Ali, naravno, starije sestre nije bilo na ugovorenom mestu i njena sobica kraj stepeništa bila je zaključana.

– Ne može se čovek ni s kim dogovoriti – besnela je Kapitalina Matvejevna. – Zašto samo primaju toliku platu!

Preko oba ramena Kapitalina Matvejevna imala je ogromno krzno od dve srebrne lisice ali je, svejedno, ne skinuvši ih, poslala hodnikom na kojem je pisalo: „U gornjoj odecí zabranjen ulaz“.

Pavel Nikolajevič je ostao u holu i čekao. Oprezno, nagnuvši lagano glavu nadesno, opipavao je oteklinu između ključne kosti i vilice. Činilo mu se da je u ovo pola sata otkako je poslednji put posmatrao oteklinu u ogledalu dok je kod kuće obmotavao

šal, da je u ovo pola sata ona još malko porasla. Pavela Nikolajeviča je uhvatila slabost i hteo je da sedne. Ali su klupe bile prljave i još bi morao da zamoli nekakvu seljanku u marami i s prljavom vrećom među nogama da se malko pomakne u stranu. Pavel Nikolajevič je imao osetljiv nos, i čak izdaleka dopirao je do njega smrdljivi zadah te vreće.

Kada će se samo naučiti naš svet da putuje s čistim i lepim koferima! (Uostalom, sada kad je stekao ovaj tumor, i to je već bilo svejedno.)

Rusanov je stajao naslonivši se lagano na izbočinu u zidu. Mučila ga je vika onog momka i sve ono što su mu gledale oči, sve ono što je osećao nosom. Spolja se pojavi nekakav seljak noseći u ruci posudu od pola litra s nalepnicom, gotovo punu žute tečnosti. Tu je on posudu nosio sasvim otvoreno, gotovo ponosno kao kriglu piva za koju je dugo čekao u redu. Seljak zastade tik pred Pavelom Nikolajevičem gotovo mu pružajući tu posudu i htede nešto upitati, ali vide na njemu kapu od vidrinog krzna pa se okrenu i obrati bolesniku na štakama:

– Slušaj, mili moj, gde da ovo odnesem, je li?

Čovek bez noge pokaza mu vrata laboratorije.

Pavelu Nikolajeviču se naprosto smučilo.

Opet se otvoriše spoljna vrata i uđe sestra u belom mantilu bez ičega na glavi. Nije baš bila lepa u licu, jer joj je ono bilo isuviše dugačko. Odmah je opazila Pavela Nikolajeviča, prisetila se i prišla mu.

– Oprostite – rekla je zadihano, crvena u licu poput boje narumenjenih usana; toliko se, očito, žurila. – Oprostite, molim vas. Čekate li već dugo? Upravo su doneli lekove pa sam morala da ih preuzmem.

Pavel Nikolajevič je hteo da oštro odgovori, ali se savladao. Bilo mu je drago da bar više ne mora da čeka. Došao je i Jura noseći kofer i torbu s hranom; bio je samo u odelu, bez šešira jer je vozio auto; Jura je bio posve miran samo mu se klatio jedan čuperak kose.

– Idemo! – povede ih sestra prema svom spremištu kraj stepenica. – Znam, Nizamutdin Bahramovič mi je rekao da ćete vi zadržati svoje rublje i da ste doneli vlastitu pidžamu, samo posve novu, je li tako?

– Iz trgovine je...

– To mora biti tako, inače bismo je morali dezinfekovati, razumete li? Evo, ovde ćete se presvući.

Otvorila je furnirska vrata i upalila svetlo. U sobici kose tavanice nije bilo prozora nego je samo visilo mnogo grafikona iscrtanih raznobojnim olovkama.

Jura je ćutke uneo kofer, izišao, a Pavel Nikolajevič je počeo da se presvlači. Sestra je nekud odjurila da u međuvremenu još ponešto obavi, a dotle se vratila Kapitalina Matvejevna i obratila joj se:

– Slušajte, što se vi toliko žurite?

– Pa ja... imam prilično...

– Kako se zovete?

– Mita.

– Čudno ime. Jeste li Ruskinja?

– Nemica sam...

– Pustili ste nas da čekamo.

– Oprostite, molim vas. Baš sam sad preuzimala...

– Znaite šta, Mita, htela bih da nešto upamtite. Moj muž je ugledan čovek, vrlo cenjen radnik. Zove se Pavel Nikolajevič.

– Pavel Nikolajevič, dobro, zapamtiću.

– Znaite, on je navikao na negu i inače, a sad je još i tako ozbiljno bolestan. Ne bi li se moglo urediti da uz njega stalno dežura jedna sestra.

Nemirno i zabrinuto lice Mite postade još zabrinutije. Ona zavrti glavom:

– Mi imamo samo tri stalne dežurne sestre koje paze na šezdeset operisanih bolesnika. I to danju, a noću su samo dve.

– E lepo, vidite! Kad bi čovek i umirao, vikao, niko ne bi došao.

– Zašto vi tako mislite? Dolazimo mi svima.

– Ali Pavel Nikolajevič nije „svako“. Osim toga se vaše sestre izmenjuju.

– Da, svaka radi dvanaest sati.

– Užasno, kakvo je to bezlično lečenje!... Mogla bih ja s kćerkom sedeti na smenu! Ili da unajmim stalnu bolničarku za svoj račun – kažu da se i to ne može...?

– Mislim da se ne može. Niko to još nije radio. Osim toga u bolesničkoj sobi nemate gde da postavite stolicu.

– Bože moj, mogu misliti kakva je to soba! Treba da je još dobro pogledam! Koliko je u njoj ležaja?

– Devet. A dobro je da su ga odmah odredili u sobu... Novajlije kod nas leže na stepeništu i po hodnicima.

– Slušajte, ja ću ipak tražiti posebnu negu, vi poznajete osoblje pa ćete to lakše organizovati. Dogovorite se s nekom sestrom ili bolničarkom da se na Pavela Nikolajeviča pripazi bolje nego što je uobičajeno... – ona je već otvorila veliku crnu torbicu i izvadila tri novčanice po pedeset rubalja.

Ćutljivi sin, koji je nedaleko stajao i kome je na čelo padao plavi čuperak, okrenuo je glavu.

Mita je povukla ruke za leđa.

– Ne, ni govora! Takve nagodbe...

– Pa ne dajem ja vama! – gurala joj je u nedra novčanice Kapitalina Matvejevna. – Ali kad se to već ne može učiniti u zakonitom obliku... ja samo plaćam za posao! A vas molim da budete ljubazni i predate kome treba!

– Ne, ni govora – govorila je sestra sve hladnije. Kod nas se tako ne radi.

Vrata su zaškripala i iz sobice je izašao Pavel Nikolajevič u novoj novcatoj tamnozelenoj pidžami i u toplim kućnim papučama s krznenim porubom. Na njegovoj gotovo ćelavoj glavi stajala je sad posve nova crvena kapica. Ovako, kad je skinuo zimski ogrtač i šal, oteklina na vratu, velika poput šake, činila se još strašnjom. Čak i glavu više nije držao uspravno nego ju je malčko nakrivio.

Sin je otišao da pokupi u kofer odeću koju je otac skinuo.

Vrativši novac u torbicu, žena je zabrinuto posmatrala muža:

– Da se ne smrznesh? Trebalo je doneti topli kućni ogrtač. Doneću ti ga. Evo ti bar maramica – ona je izvadi iz džepa. – Umotaj se da se ne prehladiš! – Umotana u lisice i u bundu izgledala je dvostruko snažnija od muža. – Sad hajde u sobu da se smestiš. Uzmi hranu, pogledaj malko oko sebe, razmisli šta ti još treba, a ja ću te ovde pričekati. Sići ćeš i reći mi šta želiš, a ja ću ti uveče sve doneti.

Ona nije gubila glavu i uvek je uspevala da na sve misli. Bila mu je prava životna drugarica. Pavel Nikolajevič je zahvalno i patnički pogledao prvo nju, pa onda sina.

– Znači, ti putuješ, Jura?

– Uveče mi odlazi voz, tata – pristupi mu Jura. On se odnosio prema ocu s puno poštovanja, ali kao i uvek nekih osećaja u njemu nije bilo, pa tako ni sada na rastanku s ocem koji ostaje u bolnici. Sve je on primao nekako mlako.

– Dobro, sinko. To je, dakle, tvoje prvo ozbiljno zaposlenje. Treba da odmah uzmeš pravilan ton. Ne smeš da budeš popustljiv! Tebe će popustljivost upropastiti! Uvek imaj na umu da ti nisi Jura Rusanov, obično privatno lice, nego predstavnik zakona, razumeš li?

Shvatao to Jura ili ne shvatao, ali Pavel Nikolajevič sad nije mogao da pronade prikladnije reči. Mita se vrpaljila i spremala da ode.

– Ja ću pričekati s mamom – osmehivao se Jura. – Ne moramo se još oprostiti, samo ti hajde, tatice.

– Možete li sami? – zapita Mita.

– Bože moj, čovek jedva stoji, zar ga vi zaista ne možete odvesti do ležaja? I torbu treba poneti!

Pavel Nikolajevič tužno pogleda ženu i sina, odbije ruku koju mu je pružila Mita i, uhvativši se čvrsto za ogradu, poče da se uspinje. Srce mu je jače zakucalo i to ne samo zbog toga što se uspinjao. Išao je uza stepenice kao što se ljudi uspinju na ono, kako se to kaže... recimo na tribinu na kojoj mu onda odseku glavu.

Starija sestra ga je pretekla, protrčala mimo njega noseći mu aktovku, doviknula nešto Mariji i, pre nego što je Pavel Nikolajevič prošao prvi niz stepenica, već je strčala niz stepenice i na drugoj strani izletela iz odeljenja, pokazujući tako Kapitalini Matvejevni da ovde baš neće biti mnogo obzira prema njenom mužu.

A Pavel Nikolajevič se polako uspeo na odmorište između stepenica, široko i dugačko, kakva već jesu u starinskim zgradama. Na tom odmorištu stajala su dva kreveta s bolesnicima a kraj njih čak i noćni ormarići, i to nikome nije smetalo u prolazu. Jedan bolesnik je bio u teškom stanju, posve iscrpljen i primao je kiseonik.

Nastojeći da ne posmatra njegovo beznadno lice, Rusanov se okrenuo i nastavio da se uspinje gledajući preda se. Ali i na kraju drugog niza stepenica nije ga čekala nikakva uteha. Tamo je stajala sestra Marija. Ni osmeh, ni pozdrav nije se pojavio na njenom opaljenom licu koje je bilo nalik na ikonu. Visoka, mršava i ravna, čekala ga je kao vojnik i odmah je pošla gornjim predvorjem pokazujući mu put. Odavde je vodilo nekoliko vrata i jedino pred njima nisu stajali kreveti s bolesnicima. U uglu bez prozora pod stonom lampom, koja je očito neprestano gorela, stajao je sestrin pišači

sto, stolić s ambulantom kartotekom a kraj njega je visio ormarić s mlečnim staklom i crvenim krstom. Marija mu pokaže rukom negde pokraj tih stolića, pokraj nekog kreveta i reče:

– Drugi kraj prozora.

I već joj se žurilo dalje: to je ta neugodna osobina obične narodne bolnice; ne bi ni zastala, ni progovorila.

Krila sobnih vrata bila su neprestano otvorena, a Pavel Nikolajevič je svejedno, tek što je prešao prag, osetio vlažni i teški miris u kome su se delimično osećali lekovi, čiji je miris bio strašan za njegov osetljivi nos.

Ležaji su bili nagurani uza zidove i među njima je bilo toliko prostora za prolaz koliko je dopuštala širina noćnih ormarića. U srednjem prolazu teško bi se dvojica mogla mimoći.

U tom srednjem prolazu stajao je krupan bolesnik širokih ramena u ružičastoj, prugastoj pidžami. Celi vrat bio mu je čvrsto omotan zavojima koji su dosežali vrlo visoko, gotovo do resica ušiju. Beli obruč zavoja, koji ga je očito stezao, nije mu dopuštao da slobodno okreće tešku glavu obraslu mrkom i gustom kosom. Taj bolesnik je nešto promuklo pričao ostalima koji su ga slušali iz kreveta. Kad uđe Rusanov, on se okrenu prema njemu celim telom uz koje je bila tesno priljubljena glava, nemilosrdno ga pogleda i reče:

– Evo još jednog račića.

Pavel Nikolajevič je smatrao da je bolje ne odgovarati na ovako prislan pozdrav. Osećao je da ga sad motri cela soba, ali nije hteo da uzvrati pogled tim ljudima koje je slučajno sreo, niti je hteo da ih pozdravi. On je samo odmahnuo rukom pokazujući crnom bolesniku da mu se makne s puta. Krupni čovek propusti Pavla Nikolajeviča i opet se celim telom i nepomičnom glavom okrenu za njim.

– Slušaj burazeru, gde ti imaš rak? – upita on promuklo.

Pavla Nikolajeviča, koji je već stigao do svog kreveta, ovo je pitanje naprosto ošamutilo. Podigao je pogled prema drzniku nastojeći da se savlada (ramena su mu ipak zaigrala) i dostojanstveno rekao:

– N i g d e . Ja uopšte nemam rak.

Crni bolesnik proišti i zaključa tako glasno da ga svi u sobi čuju:

– E, baš si ti neka budala! Da nemaš rak, zar bi te ovde smestili?